

תיעוד מהימן מתימן

לפני יותר ממאה שנה רעש העולם כשהתגלה כי קהילת היהודים בתימן מקיימת חיי תורה ומצוות באותה צורה בדיוק כפי שקיימו אחיהם בארצות אשכנז.

תגלית לא חדשה

בשנת 1901, יהודי בשם הרמן בורקהרט מגרמניה החליט לטייל בעולם, ולתעד את הקהילות היהודיות הנידחות ביותר שיש. הוא אהב לחקור שבטים נדחים, ואהב את הצילום. היותו בן למשפחה עשירה אפשרה לו להרשות לעצמו את התחביב הזה.

עוד כשהיה בגרמניה למד לדבר ערבית וטורקית. הוא עבר לדמשק, רכש בה דירה שתשמש בסיס למסעות שלו, ויצא לדרך. במהלך מסעו לתימן באמצע המדבר, הוא נתקל באחת הקהילות המבודדות ביותר של העם היהודי. זו הייתה הקהילה היהודית של צנעא בירת תימן.

בורקהרט השתקע במקום, ובילה כמעט שנה עם בני הקהילה. הוא למד להכיר אותם, תיעד את המנהגים שלהם, שמע את סיפורי החיים שלהם, ותיעד את הכול ביומנו האישי.

אבל מה שהיה הכי חשוב, וכנראה לראשונה בהיסטוריה, אלו היו התמונות. הוא צילם את יהודי צנעא, ואף כתב מאמר ארוך על הקהילה התימנית בצירוף תמונות מרהיבות ושלח את זה לעיתון יהודי בגרמניה.

המחזה שנגלה בתמונות הלהיב את יהודי אירופה, למרות שהיה ידוע שיש יהודים בתימן. כבר עשרים שנה לפני כן, בשנת 1881, עלו הרבה יהודים מתימן לארץ ישראל. ובכל זאת, לראות תמונות מחיי הקהילה היהודית בתימן שחיו בריחוק מוחלט מכל השפעה אירופית, גרמה להתלהבות עצומה באירופה.

באותם שנים יהודים חיפשו למצוא את היהודי האותנטי. הרבה שאלו את עצמם,

האם אנחנו באמת חיים בדרכי התנ"ך. והנה לפתע מתגלים יהודים שלבושים ונראים כאילו לקוחים מעולם שהיה קיים לפני אלפיים שנה. אנשים תהו האם באמת כך נראו היהודים לפני הגלות. האם האומנם אלו יהודים מתקופת התנ"ך?

התעורר רצון לברר את המנהגים שלהם, לבחון את סידור התפילה שלהם. האם התנ"ך שלהם ושלנו דומה וכו' וכו'. ואכן, ליהודי תימן יש מסורת מתקופת חורבן בית ראשון, ובמידה מסוימת הם אכן יותר אותנטיים מקהילות אחרות.

השבר של החורבן

אבל נשאלת השאלה, מדוע באמת יהודים באירופה שאלו את עצמם האם הם ההמשך של העם היהודי? מה בדיוק הפריע להם?

ראשית, כידוע, צבע העור של יהודי אירופה לא בדיוק מזכיר את אברהם אבינו, שמוצאו היה מעיראק. אבל זה יותר מכך:

השבוע אנו קוראים בתורה את פרשיות אחרי וקדושים. בחלק הראשון של פרשת אחרי התורה מורה לנו את סדר העבודה בבית המקדש ביום הכיפורים.

בפרשתנו, התורה מאריכה בפרטים ופרטי פרטים איך בדיוק יתנהל יום כיפור בבית המקדש. הכהן הגדול צריך ללבוש בגדי פשתן באותו יום, ועליו לטבול במקווה בכל פעם לפני שהוא מחליף בגדים. נדרש ממנו להקריב שני שעירים: אחד כקרבת חטאת, והשני 'שעיר לעזאזל'.

ואז הכהן נכנס לקודש הקודשים ושם הוא מקטיר קטורת. וכך, ביום הקדוש ביותר בשנה, נכנס האדם הקדוש ביותר בעם היהודי, למקום הקדוש ביותר בעולם, קודש הקדשים, לכפר על עם ישראל ולהבטיח להם שנה טובה.

ואז? הגיע חורבן בית המקדש השני בשנת השבעים לספירה. אי אפשר בכלל לתאר את גודל המשבר שהעם היהודי חווה באבדן בית המקדש.

אנו יכולים לתאר לעצמנו חורבן מדיני ופוליטי, יכולים לתאר הפסד צבאי, אבל מה שקרה אז היה הרבה יותר חמור. איך בדיוק עם שכולו בנוי מסביב לבית המקדש ועבודת הקורבנות אמור להמשיך את חייו הרוחניים בלעדיו. מי יכפר עכשיו על עוונות העם בלי כהן גדול ובלי בית מקדש, בלי קרבן חטאת ובלי 'שעיר לעזאזל'. איך ממשיכים את הקשר עם הקב"ה בלי כל זה?

גם אחרי חורבן בית ראשון היה משבר עצום בעם היהודי, אבל בכל זאת היו להם עדיין נביאים. ירמיהו ויחזקאל אמרו להם את דבר ה', והיה להם עדיין קשר ישיר לקב"ה. אבל בחורבן בית שני הייתה קטסטרופה רוחנית.

ומאז, אומות העולם ודתות אחרות שלומדות את התנ"ך, ובוחנים את הדרך והצורה שבה עם ישראל אחרי החורבן עובדים את ה', לא מצליחים להשוות בין מה שכתוב בתורה לבין הדרך שעם ישראל מתנהג בגלות.הם טוענים: "אתם לא היהודים האותנטיים. איפה ביהמ"ק, איפה הקרבנות. נכון שאתם לא גרים בארץ ישראל, אז תקריבו קורבנות איפה שאתם נמצאים. איך יתכן כפרה ללא קרבן, ואיך יתכן קשר לקב"ה בלי הקטרת קטורת?"

ומכך הגיע הצורך בחיפוש אחר היהודי האותנטי. אולי שם באמצע המדבר הם ימצאו את היהודי שצורת חייו דומה יותר למה שנאמר בתנ"ך. אולי שם בצנעא מזים דם על המזבח, ואולי עדיין מקטירים קטורת.

אבל מה שאומות העולם לא מבינים, זה שבחורבן בית המקדש קרה במידה מסוימת דבר נפלא, וכפי שהרבי אמר פעמים רבות: "קלקלתנו זוהי תקנתנו". כתוצאה מהחורבן, הקשר לקב"ה עבר מהמישור הלאומי למישור האישי. אחרי החורבן, כשמגיע יום כיפור, אנו מגלים שכל יהודי הוא כהן גדול, כל בית הוא בית מקדש, וכל תפילה היא הקרבת קרבן.

הדבר היחידי שיהודי צריך כדי לכפר על התנהגותו בשנה הקודמת זה לחזור בתשובה. וכמו שרבי עקיבא, שבעוד ימים ספורים אנו חוגגים את ל"ג בעומר שזה היום שלו אמר: "אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים" ואומר מקוה ישראל ה' מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל" (יומא פרק ח, ט).

כהן ומלך בכל בית

אחרי החורבן עם ישראל התקרב בצורה אישית יותר לקב"ה. אי אפשר לסמוך יותר על הכהן הגדול שיעשה את העבודה בשבילנו. כל אחד לוקח אחריות על מעשיו, ועל עתידו.

וכמו שהרבי אומר בשיחה: "בבית מקדש הרוחני שנמצא אצל כל יהודי² בבוא יוהכ"פ צריך כל יהודי שהוא ה'כהן גדול' בבית המקדש שלו לעשות את כל העבודות מבלי לסמוך על מישהו אחר" (לקו"ש ח"ב עמ' 411 ואילך).

בסוף התברר שיהודי תימן נוהגים בדיוק כמו שיהודים בכל העולם נוהגים. לא, אין להם בית מקדש והם לא מקריבים קורבנות. הם אולי לבשו בגדים קצת שונים והתנהגו קצת אחרת, אבל בפועל הם נהגו כמו שיהודים נוהגים בכל קהילה אחרת בעולם: הם מניחים תפילין כמו כולם, מתפללים שלש פעמים ביום, לומדים תורה, אוכלים כשר וחוגגים את החגים בדיוק כמו שיהודים ב'שטעטעל' במזרח אירופה חגגו.

אדרבא, סימן ההיכר לקהילה יהודית אותנטית זה שהיא נוהגת באותם מנהגים שכל יהודי העולם נוהגים. אם מגלים באיזשהו מקום קהילה שמקריבה קרבנות ומקטירה קטורת זוהי דווקא הוכחה שהם לא המשך של העם היהודי.

מה שלמדים מכך הוא, שכל בית יהודי הוא בית מקדש. בכללות, הגבר הוא המלך והאישה היא הכהן הגדול, שמדליקה את הנרות בבית כמו שהכהן הדליק את הנרות בבית המקדש. מי שיכול לפעול מחילה סליחה וכפרה אפילו בשביל המלך זה רק הכהן הגדול²